

nisace evropská, jejímiž vytrvalými výsledky bylo zalidnění Nového světa (Ameriky s Australií a Oceánií), jakož i severní Asie plemeny evropskými.

15. Kolonie a kolonisace evropská i mimoevropská.

Kolonie vznikaly již záhy ve starověku na březích moře Středomořího i Černého. Jistě už velmi rozvětvenou kolonizaci prováděli Foiničané až ke sloupům Herkulovým, ano i za ně (*Gades* v Hispanii). Z kolonií těch také vznikl mocný samostatný stát se svými koloniemi vlastními (*Karthago*, asi tak, jako Spojené státy vznikly z anglických kolonií).

Po Foiničanech usazovali se *Řekové* na pobřežích a šířili svou znamenitou civilizaci po zmíněných mořích. Zvláště jižní Itálie a Sicílie staly se novým *Velkým Řeckem*. Kolonie řecké byly pravidelně samostatnými obcemi, ale spojovaly se také v určité jednoty pod vedením (hegemonií) čelné obce (na př. *hegemonie Athénská*). Znamenitě se tato řecká kolonisace rozšířila také po suché zemi světovládou Alexandra Velikého, ovšem pod panstvím počtělých makedonských dobyvatelů. Říše Alexandrových následníků (diadochů) byly sice vystřídány římskou světovládou, ale řecká vzdělanost i řecká řeč udržela na římském východě své panství až do pozdního středověku. Při tom současně Řím zkolonisoval celý západ evropský, severní Afriku a Podunají. ve kterém zvláště houževnatě se dovedly udržeti silné zbytky římských kolonistů až do dnešního dne (Rumuni, jichž se čítá dnes asi na 12 mil. v Rumunsku, v Rakousko-Uhersku, v Rusku a v Makedonii).

Ale mimo Evropu řecká i římská kolonisace byla ve středověku skoro úplně vyhlazena asijskými fanatickými vyznavači Islamu. V Asii zbyly jen dosti nepatrné zlomky Řeků, v Africe jak Řekové tak Římané vymizeli ve středověku nadobro. Teprve v novější době začali se, a to dosti skrovnou měrou, usazovati evropští národové znova na severu Afriky.

Ani středověké kolonie obcí italských ve východním Středomoří a na Černém moři později neodolaly útokům turecké moci. Namnoze zbyly jen z této kolonisace neblahé následky na východních březích Adrie (v Istrii, v chorvatském Přímoří a Dalmacii). Krásné lesy tamních, kdysi za dob římských nejrozkošnějších i nejvábnějších krajín oplývajících bujným i nádherným rostlinstvem byly vypleněny k stavbě benátských lodí. Hřbety vápencového Krasu takto obnaženého spustly a odpírají jakoukoli pořádnější výživu nynějšímu svému chudému obyvatelstvu.

Benátčané i Janované na sklonku středověku svými osadami udržovali převýnosný obchod s blízkým východem (Levantou) i s (Východní) Indií. Ohromná bohatství plynoucí z toho městským republikám italským zlákala Portugalce i jejich podnikavé vládce k odvážlivým plavbám na objevení *námořní cesty* do Indie kolem jižní Afriky. V roce 1486 *Bartolomeo Diaz* šťastně obeplul již mys Dobré naděje. Mezitím Krištof *Kolumbus* naléhal na vládce Kastilie i Aragonie, aby mu svěřili loďstvo, s nímž by doplul do Indie směrem západním. Po

dlouhém usilování konečně dostal Kolumbus tři dosti skrovné bárky, s kterými se vypravil na svou světodějnou výzkumnou cestu k západu ohromným Atlantickým oceánem, který v těch zeměpisných šířkách jistě nikdy před tím nebyl brázděn loděmi. *) Tato neslýchaná odvaha korunována byla r. 1492 nadmíru zdařilým a skvělým výsledkem. Objeveny byly krásné ostrovy v tropické zemi Evropanům dosud úplně nepřístupné, jež Kolumbus pokládal ovšem mylně za indické. Teprve po jeho smrti se ukázalo, že to byl Nový svět oddělený největším oceánem od východní Asie. [Název *Indie* však zůstal Kolumbem objevenému souostroví a na rozdíl od vlastní Indie nazváno bylo *Západní Indií*.]

Objevy Kolumbovy, starou Evropu v úžas uvádějící, povzbudily jen ještě odvahu Portugalců, aby kolem Afriky Indickým oceánem dospěli konečně k břehům pravé Indie (Východní). Zdařilo se jim to brzy po Kolumbově objevu; odvážný plavec *Vasco de Gama* již r. 1498 přistál v *Kalikutu* na pobřeží malabarském ve Východní Indii.

Těmito objevnými plavbami zahájena byla teprve mohutná kolonisace Španělů i Portugalců v tropických krajích Ameriky i Asie. Kulturní státy domorodců na pevnině střední a jižní Ameriky byly vyvráceny a uvedeny ve španělské poddanství odvážnými španělskými dobyvateli (Ferdinandem *Cortezem* Mexiko, Peru *F. Pizzarem*). Celou zeměkouli mezitím již obeplul Portugalec *F. Maghelaens* ve službách španělských a ještě Karel V. (1519—1556) mohl se honositi, že v jeho světové říši slunce ani nevychází ani nezapadá. — To tím větším právem bylo lze po jeho smrti tvrditi, když Španělé se za Filipa II. zmocnili Portugalska samého i s jeho ohromnými osadami, neboť měli pak své osady kolem celé zeměkoule.

Španělsko i Portugalsko napřed žárlivě střežly svého koloniálního panství, a nedopouštěly nikde, aby se v bohatých zemích tropických usazovali ostatní národové evropští. Ale tato výlučná námořní i koloniální světovláda španělsko-portugalská byla zdolána již ke konci 16. století a vedle kolonisace španělské a portugalské začala od 17. století také kolonisace nizozemská, anglická i francouzská. [Ano i Švédové a Dánové pokusili se o založení koloniálního panství v Americe, ovšem jen s přechodným zdarem.]

Současně s touto západoevropskou kolonizací *Rusové*, kteří za Ivana III. (ke sklonku 15. století) odvrhli konečně tatarské jho, v druhé polovici století šestnáctého zmocnili se (za Ivana IV. Hrozného) carství Kazaňského i Astrachanského a pronikli ještě ve století 16. Sibiří, až dospěli k Tichému oceánu. Počali tam s kolonizací nepřehledných, velmi řídké zalidněných rovin ve východní Evropě i v Severní Asii.

Tyto různé kolonisace evropské rozšiřovaly a upevňovaly se stále úsilovněji až do nejnovější doby. Jednotlivé rozsáhlé kolonie na jistém stupni vývoje sice nesnesly již vlády panujících zemí evropských, ale byly to zrovna po většině ony osady, kde již evropská plemena úplně zdomácněla a kde buď si podrobila domorodé obyvatelstvo, nebo je zcela vytlačila a vyhubila. Především tak se osamostatnily staré an-

*) Na severu, zdá se, již někdy v 10. století dospěli Normani Atlantickým oceánem k pobřežím Severoamerickým, ale plavby ty nedaly podnětu k nijakému trvalějšímu evropskému osídlení a bylo na ně později zcela zapomenuto.

glické osady v severní Americe a utvořily *Spojené státy americké* (*United States of America*), později následovaly španělské osady ve střední a jižní Americe i portugalská *Brasílie*. Ale tím se koloniální panství evropské nijak neztenčilo, nýbrž jen se více šířilo v nových přerostlých oblastech; neboť i neodvislé bývalé osady sluší čítati ke kolonisaci evropské s úplně evropským zřízením, namnoze i s obecně rozšířenou a vládnoucí evropskou řečí.

Panství evropských hlavních tří plemen (románského, gerimánského i slovanského), které na konci 15. století objímalo něco přes 6 mil. km^2 , rozšířilo se do počátku 20. století za dobu málo delší čtyř set let na veškeru *Ameriku* i *Australii* s *Polynesií*, ale zaujalo také většinu pevniny v *Asii* a téměř celou *Afriku*. — Državy koloniální (pojímaje v to také samy země vládnoucí v Evropě) byly bezprostředně před válkou v rozsahu a s obyvatelstvem tímto:

Velká Británie*) asi	34	mil. km^2 asi se	447	mil. lidí
Rusko evropské i asijské	$22\frac{1}{3}$	" " " "	178	" "
Spojené státy s koloniemi	9·7	" " " "	110	" "
Francouzská říše	11	" " " "	96	" "
Německá říše	$3\frac{1}{2}$	" " " "	80	" "
Nizozemí	2·1	" " " "	45	" "
Itálie	$1\frac{7}{8}$	" " " "	37	" "
Belgie s Kongem	2·4	" " " "	23	" "
Španěly	$1\frac{1}{8}$	" " " "	21	" "
Portugalsko	2·2	" " " "	15	" "

Tedy koloniální državy evropské civilisace (kromě asijského Japonska, které nelze k evropským plemenům čítati) zaujímaly 90 mil. km^2 s 1052 mil. obyvateli. K tomu když přičteme ostatní evropské státy bez kolonií a pak americké španělské a portugalské republiky [tyto státy evropské a americké s plochou $23\frac{1}{2}$ mil. km^2 měly asi 173 mil. obyvatel] *dostaneme rozsah nynějšího panství evropského obyvatelstva rozšířeného přes 113 mil. km^2 s počtem 1225 mil. lidí (přes 1200). Tedy více než pět šestin ($\frac{5}{6}$) obyvatelného povrchu zemského a bezmála $\frac{3}{4}$ lidstva poslouchá už vlády plemen evropských.*

Kolonie samy bez vládnoucích zemí lze seřaditi postupně podle množství obyvatelstva (před světovou válkou):

Osady velkobritské	$33\frac{3}{4}$	mil. km^2 asi	400	mil. lidí
" francouzské	$10\frac{1}{2}$	" " " "	56	" "
" nizozemské	$2\frac{1}{20}$	" " " "	39	" "
Asijské Rusko	17	" " " "	33	" "
Belgické Kongo	2·4	" " " "	15	" "
Osady německé	2·9	" " " "	12	" "
" Spoj. států	0·3	" " " "	10	" "
" portugalské	2·1	" " " "	9	" "
" italské	1·6	" " " "	$1\frac{1}{2}$	" "
" španělské	0·6	" " " "	$\frac{1}{2}$	" "

Celkem všech kolonií přes . 73 mil. km^2 s 575 mil. lidí,

*) Ke koloniím anglickým byl počítán také Egypt a egyptský Sudan.

takže úplně svrchované země evropské civilizace bez koloniálního panství objímají na 40 mil. km^2 648 mil. obyvatel (při čemž asijská Rus byla počítána ke koloniím).

Ale ani evropské kolonie všechny nejsou napořád snad podrobenými zeměmi, které by bezpodmínečně poslouchati musily zemí vládnoucích. Rozsáhlé kolonie britské v severní Americe, v Australii a v jižní Africe mají úplnou státní vlastní správu, skoro neodvislou od Velké Británie. K říši britské přináležejí více dobrovolně, ale zajisté velmi pevným poutem uvědomělé sounáležitosti, jak ji projevují neklamnými důkazy za nejtěžších dob ve válkách (ve válce světové a dříve již za války burské). Také Sibiř nelišila se od evropské Rusí ani obyvatelstvem ani správou státní ani svými zvyky snad, zrovna jako východní Rus evropská (dříve tatarsko-finská) splýnula s původní Rusí moskevskou.

Z kolonisovaných území evropských států a ze států, které vznikly z bývalých osad evropských, lze rozeznávatí trojí kolonizační oblast, proniklou již úplně evropskou civilizací, ale v podstatě své navzájem silně se odlišující:

1. oblast kolonisace španělsko-portugalské,
2. " " ruské,
3. " " anglické.

1. *Kolonisace španělsko-portugalská* — nejstarší — zanechala trvalé stopy jen v Americe, ačkoliv se zároveň po několik století namáhala jak o Asii tak i o Afriku. Ani v Americe neudržela všech zabraných území; v západní Indii a v subtropické severní Americe musila na obsáhlých plochách ustoupiti jiným evropským osadám (zvláště anglosaským). Než také jižní a východní část jižní Ameriky dospěla již *společným* úsilím evropských národů k nynějšímu postavení za *úplně neodvislosti* od svých bývalých pánů; vlastní kolonisování tam počíná teprve až v 19. století.*) Přes to jest tato oblast dosud ohromná, zabírá přes 21 mil. km^2 a měla bezprostředně před světovou válkou více než 80 mil. obyvatel (počítají-li se do toho ze západní Indie *Kuba*, republika *Domingo* a ostrov *Portoriko*, nikoli však míšenecká republika *Haití*).

Z toho území na tropické španělské republiky***) (kromě Západní Indie) připadalo $8\frac{5}{8}$ mil. km^2 asi s 38 mil. obyvatel, z nichž jen něco přes 3 miliony jsou opravdoví nesmíšení Evropané. Ostatní jsou buď původní Indiáni nebo přistěhovalí černoši nebo nejčetnější počtem míšenci plemene bílého, rudého i černého (mestizzi, mulati a zambové). Evropskému obyvatelstvu se v tropech špatně daří, nebo se smíšením ustavičně assimiluje cizím račám a snad tam dosti záhy zase vymizí

*) *Uruguay* na př. měla ke konci 18. století pouze 30 tisíc lidí, kdežto nyní jest tam více než čtyřicateronásobný počet obyvatel (přes $1\frac{1}{4}$ mil.). Podobně ani sousední *Argentina* nebyla poměrně mnohem více zalidněna koncem 18. věku; na tamějších Pampách proháněla se skoro jen stáda koní, skotu a ovcí. Ještě r. 1890 nebylo v obou těch republikách více než 4 mil. obyvatel, kdežto bezprostředně před válkou vzrostlo již obyvatelstvo jejich na 9 mil., z čehož více než čtvrtina jsou lidé, kteří se narodili v Evropě.

**) Jsou to *Mexiko*, *středoamerické republiky Columbia, Venezuela, Ecuador, Peru, Bolivia a Paraguay*.

a úplně ustoupí míšencům i vůbec barevným lidem. Jazyk španělský arci také v těchto tropických krajích ovládl, ale hlavně jen proto, že se domorodí obyvatelé roztržili na nesčetné množství nářečí, kterými se navzájem vůbec nedovedou dorozuměti a nutně tedy musí užívatí vládnoucí řeči španělské. Také jinak kultura evropská dotkla se tohoto obyvatelstva jen zcela povrchně; ani politicky se nedovedly republiky ty rádně ustáliti, jak o tom svědectví vydávají časté a krvavé občanské války (poslední dobou zvláště v Mexiku).

Za to republiky *Chile, Argentina, Uruguay a Brasilie* jsou již státy úplně po evropsku uspořádané (území jejich jest asi 11·4 mil. km^2 s necelými 38 mil. obyv. před světovou válkou). Naprostá převaha evropského plemene však jest pouze v Argentině a v Uruguayi, kdežto v Chile jest již velmi mnoho míšenců (mestizzů) a v Brasilii nesmíšeného evropského obyvatelstva není ani plná polovice. Ovšem také v Brasilii jest skoro výlučnou obcovací řečí portugalsština. V západní Indii španělské jest na rozloze asi 0·18 mil km^2 4 $\frac{1}{2}$ mil. obyvatel, většinou nesmíšeného původu evropského.

Tedy ve veškeré oblasti románské kolonisace americké jest asi pouhá třetina (27 mil.) *nesmíšených Europeanů*, kteří však nikterak nejsou napořád potomci původních španělských nebo portugalských osadníků, nýbrž přistěhovali se také odjinud z Evropy a po většině teprve po zániku španělského panství.*) Ostatní jsou buď míšenci nebo původní Indiáni nebo potomci přivezených černých otroků. Tato kolonisace tedy za dobu delší čtyř století nedovedla si ani assimilovati většinu obyvatelstva. Ba možno říci, že původní vládcí: Španělé i Portugalci, pokud jejich kolonizační úspěchy bychom posuzovali z dob skutečné vlády koloniální před osvobozením od tuhého jha zemí vládnoucích, jen zcela povrchně a chatrně vtiskly svůj ráz těmto tak dlouho sobě poddaným krajinám. Vlastní kolonisace, pokud pronikla, s trvalým úspěchem byla provedena teprve po svržení evropské vlády během 19. a počátkem 20. století od nových přistěhovalců, nikoli již výlučně ze Španělska a z Portugalska pocházejících.

Zcela jinými úspěchy se však může vykázati stejně stará kolonisace ruská, ale *zvláště mladší kolonisace anglosaská*.

2. *Oblast kolonisace ruských kmenů* (Velkorusů a Malorusů) již byla označená územím zabraným od čáry, vedené mezi ústím *Oky* a *Kamy* do Volhy k *dolnímu Dněpru* na východ, severovýchod i jih Evropy a přes Ural, Kavkaz i Kaspické jezero do Asie. Území to zaujímá plochu skoro 19 mil. km^2 s obyvatelstvem silně přes 80 mil. (před světovou válkou). Jest tedy o něco menší než oblast španělsko-portugalské kolonisace, ale s obyvatelstvem stejným asi. Byly to cha-

*) Do Argentiny přibylo za šest let 1907—1912 hrubě (bez zření ke zpětnému stěhování) 1·394 mil. vystěhovalců z Evropy, z nichž na Španěly připadalo jen 711.000 čili 51%, z Itálie přišlo 418.000 (30%), z Francie 26.500, z Portugalska 15.000, z Rumunska 1500, tedy z románských zemí 84%. — Do Brazílie v sedmiletí 1907—1913 se z Evropy přistěhovalo 735.000 lidí, z čehož připadalo na Portugalsko 321.000 čili 43 $\frac{1}{2}$ %, na Španělsko 163.000 (přes 22%), na Itálii 116.000 (téměř 16%), na Francii 7000, na románské země celkem 607.000 (téměř 83%). — Jest viděti, že vládnoucím jazykem nemluvila ani polovina vystěhovalců evropských do Argentiny a Brazílie přibýlých.

náty: Krimský, Kazaňský a Astrachanský, pak Urál s přilehlým lesnatým pásmem a celá ohromná asijská Rus.

Země ty jsou přírodou mnohem chuději nadány, neboť zabírají ohromné jednak ledové plochy na severu i vyprahlé písčité pouště na jihu, jakož i rozlehlé a málo plodné stepi vnitroasijské. Ke kolonisaci byly tu síly jen jediného národa, v civilisaci i hmotném blahobytu pozdrženého dlouhým útlakem tatarským. Ale výsledky tohoto osazení byly zdárnější nežli románské společné kolonisace Španělska a Portugalska s přispěním všech ostatních národů evropských.

Na onom ruském kolonizačním území dnes již téměř dvě třetiny z uselého tam obyvatelstva jsou opravdivými Velkorusy nebo Malorusy (Kozáky), kteří se nijak neliší od Rusů v původních sídlech evropských a činí s nimi jediný nerozeznatelný celek národní. Jednotlivé krajiny, jako západní Sibiř, jsou přímo nejrůstějším územím, vůbec téměř bez jakéhokoli zlomku jiných cizích národností. Právě tímto slitím se tato kolonisace vůbec nerozeznávala ani od původních krajín vládnoucích (od Moskevského kdysi carství Ivana III.). Jest to podobná kolonisace, jakou provedli Němci v bývalých územích polabských Slovanů a litevských Prusů již ve středověku. — Ovšem na obvoděch na dalekém severu — ostatně pustém a skoro liduprázdném — jakož i na jihu v Zakavkazí a ve střední ruské Asii převládají naisto ještě cizí neevropská plemena. Ale i tam úspěšně pronikal na způsobných k tomu místech ruský osadník rolnický, jakož i kozák, pečující vedle povolání vojenského o výživu vlastní zemědělskou prací. Také tato neunavná kolonisace šířila se a ponenáhlu prohlubovala i na obvoděch asijského panství ruského. (Nejpádnejším dokladem pro to jest *Poamuří* a *tichomořské Přimoří*, která před světovou válkou měla již přes $\frac{3}{4}$ ruského obyvatelstva, jakož i *Fergšana* a *Sedmiříčí* ve vnitřní Asii, ačkoli krajiny ty byly ruskými vládami zabrány teprve před půl stoletím).

3. *Oblast kolonisace anglosaské* mohla by býti vzorem pro všechny kolonisace vůbec, ačkoli je mnohem mladší než románská i ruská. Počala úsilovněji teprve v polovici 17. století na územích ostatními kolonizátory opomíjených nebo nastoupila dědictví osad jiných: španělských, portugalských, francouzských, nizozemských i švédských, jež teprve dovedla náležitě zvelebiti. Nejlepší osady se ovšem již v poslední čtvrti 18. století odtrhly od země mateřské, *ale tím tam anglosaská kolonisace nepřestala, nýbrž naopak se mnohem zdárněji vyvíjela, a tato oblast jest právě hlavní součástí anglosaského plemene.* Zároveň to bylo britským vládám znamenitým poučením, aby svým zbylým osadám nijak nevnucovaly nevítanou svou vůli. Pozdější osady anglických vystěhovalců již dostaly úplnou volnost jednání i správy, staly se skoro samostatnými državami, které jen z dobrovolného rozhodnutí se cítí příslušníky světového imperia britského, protože z něho mají znamenité kulturní i hmotné prospěchy. O jejich přilnutí k zemi mateřské bylo již mluveno.

Tyto původně anglosaské osady tedy dlužno dělit na úplně neodvislou říši *Spojených států severoamerických (United States)* a na čtyři skoro samostatné státní celky ve svazku britické světové říše. Všechna tato území až na jedinou Jižní Afriku mají namnoze až vý-

lučně obyvatelstvo evropského (nesmíšeného) původu a velikou většinou se v nich mluví anglicky, ačkoli anglický rod nebyl snad ani u většiny přistěhovalých osadníků.

Ona čtyři území britická jsou:

1. *Kanada* (i s *New Foundlandem*), objímající 10 mil. km^2 [*Domínion of Canada* s 9'898 mil. km^2 , *New Foundland* 111.000 km^2] a mající přes 8 $\frac{1}{2}$ mil. obyvatel (před světovou válkou).

2. *Australský státní spolek* (*Commonwealth of Australia*) 77 milionu km^2 asi s 5 mil. obyvatel evropských.

3. *New Zealand* (*Domínion of New Zealand*), 271.000 km^2 s téměř 1 $\frac{1}{8}$ mil. obyv. skoro napořád evropského původu (bezprostředně před válkou) a konečně

4. *Jihoafrická Unie* (*Union of South-Africa*) s 1'222 mil. km^2 asi s 6 $\frac{1}{3}$ mil. obyvatel (bezprostředně před válkou), z nichž bylo asi 1.500.000 evropského nesmíšeného původu (ostatní jsou míšenci, černoši a dosti mnoho indických a vůbec východoasijských kuli).

Tyto čtyři skupiny svéprávných anglických osad zaujímaly dohromady asi 19 $\frac{1}{4}$ mil. km^2 s 21 mil. obyvatel, z nichž bylo asi 16 mil. nesmíšeného evropského původu, po většině anglicky mluvících.*)

Největší anglosaskou kolonií co do počtu obyvatelstva ovšem jsou *Spojené státy*, které mají samy už své osady. Spojené státy (i s *Aljaškou*) zabírají 9'386 mil. km^2 a měly bezprostředně před světovou válkou téměř 100 mil. obyv., z kterých ovšem bylo více než 10 $\frac{0}{100}$ černochů nebo míšenců (mulatů); všech lidí evropského nesmíšeného původu bylo téměř $\frac{8}{100}$, po většině již napořád anglicky mluvících anebo aspoň zcela ochotných a připravených k tomu, aby v následujících pokoleních anglicky mluvili.

Jak jest viděti, objímá celá oblast úplně *anglosaským vlastním plemenem kolonizovaná* téměř 29 mil. km^2 a přes 120 mil. obyv. (před světovou válkou), z nichž jest ohromná většina asi 104 mil. (86 $\frac{0}{100}$) nesmíšené evropské krve. Tito Evropané již skoro napořád anglicky mluví nebo mluvití budou (až na celkem nepatrné zlomky původních souvisle bydlících francouzských Kanadánů nebo jihoafrických Burů). [Kromě toho přijali anglickou řeč také černoši a míšenci severoameričtí počtem asi 11 mil.]. Jest tedy tato nejpozději od Anglosasů počatá kolonisace nejpronikavější a převyšuje samým evropským nesmíšeným obyvatelstvem obě dvě dřívější kolonisace (portugalsko-španělskou i s ruskou dohromady) aspoň o 30 $\frac{0}{100}$.

Panství anglosaského plemene, totiž *Britská imperie* a *Spojené státy americké*, jest arci nepoměrně ještě větší; zaujímá plochu 43 $\frac{1}{2}$ milionu km^2 , na níž žilo téměř 560 mil. lidí (bezprostředně před válkou); z nich ovšem pouze přes 150 mil. (tedy jen 27 $\frac{0}{100}$) bylo nesmíšených Evropanů, ohromnou většinou anglicky mluvících. Panství anglosaská tedy zaujímají asi jednu třetinu obyvatelného povrchu zemského. —

*) V *Kanadě* bylo před světovou válkou asi 2 $\frac{1}{4}$ milionu Francouzů z původní francouzské kolonisace, v *Jižní Africe* asi $\frac{3}{4}$ mil. *Hollandánů*; kromě toho jsou v *Kanadě* také četné zlomky jiných národností, zvláště Němců. *Angličanů* neb anglicky již mluvících Evropanů bylo asi 12 mil. v těchto svéprávných osadách anglických. Tedy *Angličané* v nich mají většinu 57 $\frac{0}{100}$, *Evropanů* jiného jazyka (*francouzského*, *holandského*, *německého* atd.) jsou asi 4 mil. (19 $\frac{0}{100}$).

[Anglicky mluvících lidí bylo již značně více než vytčených skoro 150 mil. Angličanů a Evropanů jinými jazyky mluvících; neboť i všichni černoši a míšenci ve Spojených státech mluví anglicky a také mnoho domorodců a míšenců v anglických osadách ostatních osvojilo si již anglickou řeč obcovací.]

Všechna trojí usazení Evropanů na nové půdě, tedy pravá kolonisace evropských plemen (kromě pouhého panství nad cizími plemy), zaujala tedy ohromnou plochu skoro 69 mil. km^2 (celou pevninu americkou, Australii, nejzazší východ evropský, severní Asii se stře-doasijskými stepmi a nejzazší jih africký) bez mála se 400 mil. lidí, z nichž už skoro polovina (bez mála 190 mil.) jest nesmíšeného evropského původu. To ovšem jsou nepoměrně velkolepější výsledky vystěhovalectví, nežli kterákoli stěhování národů před tím.

Ostatní kolonie evropské v jiných dílech světa, zaujímající asi 36 mil. km^2 s 523 mil. lidí, jsou již jen pouhým panstvím evropským bez patrnějšího hromadnějšího osazování evropského. V těchto všech osadách, patřících všem koloniálním mocem (i Spojené státy v to počítaje), nebydlí snad ani celé dva miliony nesmíšených Evropanů. Z toho přes 1 mil. žije v koloniích francouzských (hlavně v severní Africe), asi přes půl mil. ve Východní Indii a v ostatních neautonomních koloniích anglických (ovšem nepočítaje v to anglické a jiné námořníky) a sotva 150.000 v nizozemských, německých, portugalských, španělských i belgických osadách.

*

Vedle evropské kolonisace vynikla svým vystěhovalectvím také kolonisace, *čínská* v rozměrech arci skrovnějších a namnoze ani nevedená politicky od vlád. Ode dávna Číňané se usazovali v okolních zemích, ale k výbojům pro zemi mateřskou používali toho velmi zřídka. Čínská říše ovládla sice okolními zeměmi na sever i západ (Mandžurskem, Mongolskem, Východním Turkestanem a Tibetem), ale země ty (kromě Mandžurska) silněji vůbec nekolonisovala. Zato sama jižní Čína byla od severních Číňanů před mnohými věky zkolonizována asi podobně jako východní Rus a Sibiř od Rusů. Kolonisace Číňanů postupovala vůbec od severu k jihu do zemí teplejšího pásma; severní země jich nelákaly. Proudů vystěhovalců čínských rozlévaly se po jihočínských krajinách do Zadní Indie na ostrovy Sundské a do Oceanie; v nejnovější době pokoušejí se Číňané osazovati i v Severní Americe a v Australii.

Tomuto čínskému (i japonskému) vystěhovalectví brání se však houževnatě plémě anglosaské, jelikož se bojí soutěže velmi přičinlivých a na nejmenší míru životních požadavků uvyklých dělníků asijských (kuliů). Obavy ty jsou oprávněny, aby nebylo příliš stlačováno existenční minimum pracující třídy. Proto byly vydány zákazy přistěhování do Ameriky i do anglických kolonií australských proti Číňanům i proti Japoncům. Šíření přistěhovalectví východoasijského se těmito zákony skoro zamezilo; neboť v roce 1900 bylo ve Spojených Státech Číňanů 119 tisíc a do roku 1910 zmenšil se jich počet na 71 tisíc, (tedy o 40%) a počet Japonců klesl v téže době z 86 tisíc na 72 tisíce (tedy o 16%). Číňanů i Japonců dohromady nebylo roku 1910 ve Spojených Státech více

než 143 tisíce, t. j. málo více než $1\frac{1}{2}\text{‰}$, což jistě by nijak nepotřebovalo bílé plemeno v Americe znepokojovati. V Australském státním spolku bylo roku 1911 napočteno jen 32 tisíce Číňanů a sotva 4 tisíce Japonců, obojích něco málo přes $\frac{3}{4}\text{‰}$ obyvatelstva. Mnohem více žlutého plemene jest v Kanadě; tam jich jest už asi $\frac{1}{4}$ mil.; také do Jižní britské Afriky a do Západní Indie přistěhovalo se značně východních Asiátů, ale jdou tam více kuliové z Vých. Indie.

Jihovýchod asijský zůstal však hlavním cílem vystěhovalectví čínského. V britských „*Straits Settlements*“ bylo v roce 1912 370 tisíc Číňanů, tedy přes polovici všeho tam usedlého obyvatelstva. V britské Indii podle sčítání z roku 1911 bylo 13 mil. buď nesmíšených Číňanů nebo s domorodci pomíšených Indočíňanů. V Siamu bylo takových kolonistů čínského nebo s nimi smíšeného plemene na 2 mil., rovněž i ve francouzské Indočině žije mnoho Číňanů a silně se směšují s domorodým obyvatelstvem. Na holandských ostrovech Sundských bylo r. 1905 napočteno přes $1\frac{1}{2}\text{‰}$ čistých Číňanů (565 tisíc).

Kdežto Číňané nezakládali nikde vlastního osadního panství, Japonci v nejnovější době dostali se mezi přední koloniální moci. Tato jejich kolonisace počíná teprve koncem 19. století, kdy se zmocnili proti Číňanům ostrova *Formosy* a rozšířili svůj vliv na poloostrov *Koreu*. Rusům pak vyrvali pevnost *Port Artur* a město *Dálnij* na poloostrově Kvantunském, a Němcům *Kiau-Čau*. Celkové koloniální panství Japonska jest nyní už 292 tisíc km^2 téměř s 20 mil. obyvatel; má tu výhodu, že je v bezprostředním dosahu vládnoucí země a že snad jest teprve počátkem veliké kolonisace budoucí (v Mandžursku, v Mongolsku i v Číně). Také jsou obavy sousedních koloniálních mocí (Spojených Států v Tichém oceánu, Francie v Zadní Indii a Nizozemska na ostrovech Sundských), aby Japonci nehleděli se při vhodné příležitosti zmocniti některých jejich osad. Obavy, že by Japonci mohli ohrožovati území skutečně Evropany obývané, jsou arci plané, jelikož vystěhovávání Japonců do nich jest minimální. [Japonsko se svými koloniemi tvoří říši nepřilíši velikou 674 tisíce km^2 — asi jako Rakousko-Uhersko — ale velmi lidnatou se 74 mil. obyvatelů před světovou válkou, tedy s průměrnou hustotou asi 110 lidí na 1 km^2 . Ono „žluté nebezpečí“ nevězí však v nynějším území, které právně Japonsku přináležejí, nýbrž v možnosti, že by si přivtělilo lidnaté provincie čínské a některé osady evropské u Tichého oceánu.]

*

Kolonisace evropská v Americe byla posilována přivážením černých otroků z Afriky. Španělé a Portugalci nemohli užiti k těžkým pracím na plantážích a dolech slabých indiánských domorodců, i připadli na myšlenku*) přivážeti z Afriky silné černochoy, které tam

*) Návrh k tomu učinil dominikánský misionář španělský *Las Casas*, hned na počátku 16. století. Španělé i Portugalci velmi ochotně tento návrh přijali a později všechny evropské osady jak katolické tak protestanské v teplé Americe zavedly otroctví barevných lidí.

domorodí despotové nabízeli k prodeji do otroctví nebo na které Evropané sami ve svých afrických osadách pořádali hony jako na zvěř. Tím vyvinul se pravidelný trh otrokářský a byla zvláštní otrokářská loďstva, která cenné černé zboží dodávala s ohromnými zisky stále do Ameriky. Tomuto otrokářskému hnusnému obchodu učinila teprve ve třetině 19. století přítrž Anglie, potřevši ve zvláštní válce vůbec všechna otrokářská loďstva. — Otroctví v Americe tím sice hned nepřestalo, ale byla mu přece zadána osudná rána. Ve Spojených Státech je nadobro odklidila v letech 1861—1865 občanská válka severních států proti jižním otrokářským. Ponenáhlu také jinde v Americe pominulo otrokářství (nejpozději v Brasilii počátkem poslední čtvrti minulého století).

Černoši původu afrického rozšířili se po celé teplé Americe, nejvíce ovšem ve Spojených státech (na jihu), v Západní Indii a v Brasilii. Jejich potomci arci se silně pomísili s bělochy (mulati) a někde také s rudým plemenem (zambové ve Venezuele, v Columbii i ve střední Americe). Celkem bylo při vypuknutí světové války v celé Americe jistě přes 26 mil. černochů nebo lidí pomíšených s africkou krví (hlavně mulatů). Z tohoto počtu jest jich přes 10 mil. ve Spojených státech, v Západní Indii žije asi šest milionů a v Brasilii na 4 mil.; ostatní jsou rozptýleni po střední a jižní Americe. V Západní Indii založili si zvláštní samostatnou republiku *Haiti* (skoro tak velikou jako Belgie, s obyvatelstvem odhadovaným na 2¹/₂ mil., která vznikla na konci 18. století z francouzské osady; tamní míšenci se od těch dob dorozumívají francouzským nářečím). Ovšem stát ten není nikterak příliš vzorným.

[Černoši sami musili si přisvojiti dorozumívací řeči evropské, jelikož namnoze pro velmi odlišný původ z různých afrických krajin nemohli se mezi sebou domorodými nářečímí srozuměti. Z nich je na 11—12 mil. anglicky mluvících, totiž ve Spojených státech a v britských osadách, 7—8 mil. mluví španělsky, asi 4 mil. portugalsky a asi 3 mil. francouzsky.] Při své tělesné houževnatosti a při plemenném rozdílu i společensky silně osvědčovaném budou tito osadníci afrického původu již trvalým podílem amerického obyvatelstva. Čítají skoro 14% všech lidí amerických a jsou pro většinu amerického podnebí mnohem lépe přizpůsobeni než lidé evropské. Pomíšením spíše na počtu získávají nežli ztrácejí proti lidem evropského původu. Evropané někde jenom stálým přistěhováváním udrželi si nad nimi převahu, na př. v Brasilii. *)

*) Podle sčítání z roku 1900 až 1910 bylo lidí:

	1900	1910	přibylo za 10 let
bílých, zrozených ve Spoj. Státech	56·471 mil.	63·387 mil.	21·10%
v cizině	10·250 "	13·345 "	30·20%
černých a mulatů	8·841 "	9·828 "	11·18%

Zdálo by se, že rozených Američanů více přibývá než lidí afrického původu; ale nesmí se přehlédnouti, že v počtu bílých lidí v Americe rozených jest značně mnoho dětí od nedávných přistěhovalců, (kteří se mnohem rychleji rozplozují nežli rodilí Američané). — Když k té okolnosti bereme zřetel, můžeme skoro najisto tvrditi, že přirozenou měnou přibývá rychleji domorodých lidí původu afrického než domorodých Američanů původu evropského.